

Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΕ ΝΕΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΠΟΦΕΥΚΤΗ

Συνέντευξη του Χρήστου Βλ. Γκόρτσου
Γενικού Γραμματέα Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών
στους Μιχάλη Στάγκο και Αλεξία Βλάμη

1. Η παρατεταμένη πιστωτική κρίση που βιώνουμε παγκοσμίως αποτυπώνει κακές τραπεζικές πρακτικές στη χορήγηση δανείων και φτωχή διαχείριση κινδύνου;

Επιτρέψτε μου, καταρχήν, να επισημάνω ότι τα ακριβή αίτια στα οποία οφείλεται η πρόσφατη και παρατεταμένη χρηματοπιστωτική αναταραχή που βιώνουμε σε παγκόσμιο επίπεδο αποτελούν ακόμα αντικείμενο διερεύνησης. Λόγω των διαφορετικών πτυχών της κρίσης σε ό,τι αφορά τόσο τον εντοπισμό των αιτιών όσο και την αντιμετώπιση των προβλημάτων που έχουν ανακύψει, έχουν επιληφθεί του ζητήματος οι σημαντικότεροι οργανισμοί και *fora* που δραστηριοποιούνται στον χρηματοπιστωτικό τομέα τόσο σε διεθνές όσο και σε κοινοτικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα το Φόρουμ για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα και η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (σε διεθνές επίπεδο), το Συμβούλιο *Ecofin*, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας (σε κοινοτικό επίπεδο). Οι εν λόγω οργανισμοί έχουν ήδη αρχικά τοποθετηθεί, ιδίως σε σχέση με τις προτεραιότητες που πρέπει να τεθούν σε ό,τι αφορά τη ρυθμιστική παρέμβαση που κρίνεται σκόπιμο να εκδηλωθεί, είναι ωστόσο ακόμη πρόωμο να συναχθούν οριστικά συμπεράσματα. Εκτιμώ ότι κατά τη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου του 2008 θα έχουμε μια πιο σαφή εικόνα.

Σε ό,τι αφορά τώρα την ουσία της ερώτησής σας, το να αποδώσει κανείς την κρίση σε «κακές τραπεζικές πρακτικές» ή/και σε «φτωχή διαχείριση κινδύνου» δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, καθώς το ζήτημα είναι σαφώς πολύ πιο σύνθετο. Δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία ότι έγιναν λανθασμένες εκτιμήσεις από ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα σε ό,τι αφορά, ιδίως, την υπερβολική εμπιστοσύνη που έδειξαν στις αξιολογήσεις των Οίκων Αξιολόγησης Πιστοληπτικής Ικανότητας και σίγουρα υπήρξαν υπερβολές. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι μπορεί κανείς να γενικεύσει και να συναγάγει τουλάχιστον μέχρι στιγμής συγκεκριμένα συμπεράσματα. Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι, σε ό,τι αφορά τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, αυτά δεν έχουν επηρεαστεί παρά μόνον έμμεσα από την αναταραχή, στο βαθμό που αυτή ασκεί επίδραση στη λειτουργία της διεθνούς διατραπεζικής αγοράς μέσω της αύξησης του επιπέδου των επιτοκίων, για όλες τις διάρκειες σε αυτήν.

2. Μήπως η υιοθέτηση άριστων πρακτικών, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τις προηγμένες μεθόδους διαχείρισης κινδύνων αποτελεί δαπανηρή διαδικασία που αποφεύγουν τα ιδρύματα να αναλάβουν;

Προφανώς αναφέρεστε στις προηγμένες μεθοδολογίες αξιολόγησης του πιστωτικού και του λειτουργικού κινδύνου που εισήχθησαν με το πλαίσιο της «Βασιλείας II» για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων. Να σημειωθεί, καταρχήν, ότι το πλαίσιο αυτό σε ό,τι αφορά τα κοινοτικά πιστωτικά ιδρύματα, άρχισε να ισχύει μόλις από την 1^η Ιανουαρίου 2008. Η υιοθέτηση των προηγμένων μεθοδολογιών που εισήχθησαν με το νέο πλαίσιο απαιτούν ιδιαίτερα υψηλές επενδύσεις και υποδομές. Αυτό δεν σημαίνει, όμως, σε καμία περίπτωση ότι τα πιστωτικά ιδρύματα αποφεύγουν να τις υιοθετήσουν, καθώς η μετάβαση στο νέο περιβάλλον είναι αναπόφευκτη, δεδομένου ότι θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των κεφαλαιακών απαιτήσεων στις οποίες υποβάλλονται τα πιστωτικά ιδρύματα από τις εποπτικές τους αρχές και, συνεπώς, σε μείωση λειτουργικού τους κόστους. Κατηγορηματικά μπορώ, λοιπόν, να πω ότι πολλά πιστωτικά ιδρύματα, περιλαμβανομένων των ελληνικών, έχουν ήδη προβεί σε τεράστιες επενδύσεις προκειμένου να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις δυνατότητες του νέου ρυθμιστικού πλαισίου.

3. «Η δημιουργία του χρέους των νοικοκυριών είναι μια μορφή ιδιωτικού κεϋνσιανισμού». Σχολιάστε.

Ο διαπρεπής οικονομολόγος Κένυς είχε προτείνει ότι η αύξηση των δημοσίων δαπανών είναι αναγκαία για την τόνωση της συνολικής ζήτησης στην οικονομία, μολονότι η δημοσιονομική αυτή παρέμβαση έχει, κατά κανόνα, ως αποτέλεσμα την αύξηση του επιπέδου των επιτοκίων και την αποθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων (“crowding-out effect”). Από την άλλη πλευρά, ο δανεισμός των νοικοκυριών συμβάλλει, επίσης, στην αύξηση της κατανάλωσης και αυτή με τη σειρά της στη συνολική ζήτηση της οικονομίας.

Κατά συνέπεια, πράγματι μπορούμε να συνάγουμε, έστω και σε απλουστευτική βάση, το συμπέρασμα ότι η δημιουργία του χρέους των νοικοκυριών είναι μια μορφή «ιδιωτικού κεϋνσιανισμού», με συνέπεια το κράτος να μην χρειάζεται να επεμβαίνει για την τόνωση της συνολικής ζήτησης. Σύμφωνα, όμως, με τα υφιστάμενα στατιστικά στοιχεία, αυτός ο «ιδιωτικός κεϋνσιανισμός» δεν φαίνεται να συνεπιφέρει τις αρνητικές επιπτώσεις του «παραδοσιακού», δεδομένου ότι δεν έχει αρνητική επίδραση στο επίπεδο των επιτοκίων, κυρίως όταν συντρέχουν συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων για τη χορήγηση δανείων στα νοικοκυριά.

4. Ποιες είναι σήμερα οι πιο γρήγορα ανεπτυγμένες πηγές εσόδων για τις τράπεζες;

Λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τις ιδιαιτερότητες της πολιτικής κάθε πιστωτικού ιδρύματος, στη χώρα μας οι επιχειρηματικοί τομείς οι οποίοι έχουν γενικώς αναγνωριστεί και συνεισφέρουν στα συνολικά έσοδα των τραπεζικών ομίλων είναι οι ακόλουθοι:

- λιανική τραπεζική,
- επιχειρηματική τραπεζική,
- επενδυτική τραπεζική και προϊόντα χρηματαγορών και κεφαλαιαγορών,
- διαχείριση περιουσίας,
- ασφαλιστικές δραστηριότητες,
- διεθνείς τραπεζικές δραστηριότητες, και
- λοιπές εξειδικευμένες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα η διαχείριση ακίνητης περιουσίας.

Σύμφωνα με στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων των τραπεζικών ομίλων στις 31.12.2007 και την επεξεργασία τους από την ΕΕΤ, το ποσοστό των συνολικών καθαρών εσόδων από τον τομέα της λιανικής τραπεζικής έναντι του συνόλου των καθαρών εσόδων σε επίπεδο ομίλου των πέντε μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών, κυμάνθηκε, μεσοσταθμικά, κατά το έτος 2007, στο 50% σε Ελλάδα και εξωτερικό. Ωστόσο, ο τομέας στον οποίο σημειώθηκε η μεγαλύτερη ποσοστιαία ανάπτυξη ως προς τη συμβολή στα συνολικά καθαρά έσοδα σε επίπεδο ομίλου ήταν οι διεθνείς τραπεζικές δραστηριότητες στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Τουρκία, δεδομένου ότι το πρώτο εννεάμηνο του 2007, αυτή ανήλθε στο 18% έναντι 12% το 2006 και μόλις 7,5% το 2005, αποδεικνύοντας έμπρακτα την επιτυχή προσπάθεια επέκτασης των ελληνικών τραπεζικών ομίλων στο εξωτερικό την τελευταία πενταετία.

5. Το e-banking πόσο επηρέασε τις συναλλαγές; Θα αντικαταστήσει κάποια στιγμή εξολοκλήρου τον άνθρωπο;

Η παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής σημείωσε εντυπωσιακή πρόοδο την τελευταία τριετία στη χώρα μας. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΕΤ, οι εγγεγραμμένοι χρήστες, φυσικά και νομικά πρόσωπα, σε υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής ανήλθαν, στο τέλος του 2007, στο 1.000.000, ενώ στο τέλος του 2004 ήταν μόλις 100.000. Ωστόσο, παρά τα εντυπωσιακά βήματα «ηλεκτρονικοποίησης» των συναλλαγών, αναγκαία συνεχίζει να είναι η αλλαγή παγιωμένων συνηθειών δεκαετιών αναφορικά με τον τρόπο διενέργειας των πληρωμών. Η χρήση μετρητών και επιταγών πρέπει να δώσει τη θέση της στη χρήση των σύγχρονων ηλεκτρονικών εργαλείων πληρωμών, όπως είναι οι διατραπεζικές μεταφορές πιστώσεων, οι άμεσες χρεώσεις και τα εναλλακτικά κανάλια διενέργειας πληρωμών, όπως τα ΑΤΜ και η ηλεκτρονική τραπεζική, ώστε να υπάρξει περαιτέρω εξορθολογικοποίηση των πληρωμών και μείωση του κόστους των πληρωμών για τον καταναλωτή.

Αναφορικά, τώρα, με το ερώτημά σας για την ενδεχόμενη εξ ολοκλήρου αντικατάσταση του ανθρώπινου παράγοντα λόγω της αυξημένης σταδιακά χρήσης υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής, την απάντηση δίνουν οι ηλεκτρονικά προηγμένες Σκανδιναβικές χώρες. Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, στο τέλος του 2006 αντιστοιχούσε ένα (1) τραπεζικό κατάστημα σε 2536 κατοίκους της Δανίας, 3005 κατοίκους της Ελλάδας, 3296 κατοίκους της Φινλανδίας και 4531 κατοίκους της Σουηδίας. Επίσης, στο τέλος του 2006, αντιστοιχούσε ένας τραπεζοϋπάλληλος σε 117 κατοίκους της Δανίας, 179 κατοίκους της Ελλάδας, 220 κατοίκους της Φινλανδίας και 193 κατοίκους της Σουηδίας. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω στοιχεία, και σε συνδυασμό με το εξαιρετικό ποσοστό ωρίμανσης της ηλεκτρονικής τραπεζικής στις τρεις αυτές Σκανδιναβικές χώρες, εύλογο είναι το συμπέρασμα ότι η εξ ολοκλήρου αντικατάσταση του ανθρώπινου παράγοντα και του φυσικού δικτύου τραπεζικών καταστημάτων για τη διενέργεια χρηματοπιστωτικών συναλλαγών είναι μάλλον δυσχερέστατη.

6. Γιατί παρατηρείται τόσο μεγάλη συγκέντρωση στον ελληνικό τραπεζικό τομέα;

Επιτρέψτε μου να επισημάνω ότι η γενικευμένη αυτή παραδοχή, που είναι η αλήθεια ότι διατυπώνεται συχνά, δεν είναι ακριβής. Σύμφωνα με συγκριτική μελέτη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, η οποία δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο του 2007, ο βαθμός συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι μέτριος προς χαμηλός, λαμβάνοντας υπόψη το δείκτη συγκέντρωσης Herfindahl, και επίσης χαμηλότερος του μέσου όρου των 25 κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα:

- Στην Ελλάδα, το μερίδιο αγοράς των 5 μεγαλύτερων τραπεζών διαμορφώθηκε το 2006 σε 66,3% (έναντι 65,6% το 2005) σε όρους ενεργητικού, 63,9% στις χορηγήσεις και 65,8% στις καταθέσεις (έναντι 66,1% και 65,5% αντίστοιχα, το 2005) εμφανίζοντας ελαφρά ενίσχυση του βαθμού συγκέντρωσης κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Ο δείκτης συγκέντρωσης Herfindahl για την Ελλάδα ανήλθε το 2006 σε 1.101, έναντι 1.096 το 2005. Την ίδια χρονιά, δηλαδή το 2006, ο δείκτης συγκέντρωσης Herfindahl ανήλθε για τα 25 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε 1118 (2005: 1153) και για τα 12 κράτη μέλη της Ευρωζώνης σε 971 (2005: 1001).
- Ο βαθμός συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος με βάση το ενεργητικό (66,3%), μολονότι εμφανίζεται υψηλότερος από το μέσο όρο του συνόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EE-25: 59,2%), παραμένει αισθητά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο βαθμό συγκέντρωσης σε πολλά κράτη μέλη της ευρωζώνης, όπως π.χ. η Ολλανδία (85,1%), το Βέλγιο (84,4%), η Φινλανδία (82,3%), η Μάλτα (71,4%), η Κύπρος (69,2%), και η Πορτογαλία (67,9%). Πολύ χαμηλότερος (μεταξύ 22% και 40,4%, βάσει του ενεργητικού των πέντε μεγαλύτερων τραπεζών) είναι ο βαθμός συγκέντρωσης μόνο σε κράτη μέλη, που είτε λειτουργούν ως διεθνή χρηματοπιστωτικά κέντρα (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο, Λουξεμβούργο) είτε, για ιστορικούς λόγους, διαθέτουν ένα πολύ μεγάλο δίκτυο συνεταιριστικών και αποταμιευτικών πιστωτικών ιδρυμάτων (π.χ. Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία). Καμία από τις δύο αυτές συνθήκες δεν συντρέχει στη χώρα μας.